

Priorities in General Halachah, Medical Treatment, and Vaccine Distribution

Rabbi Michael Taubes

1. שמות פרשת וארא פרק ו

(כ) ויקח עמך את יוכבד דתתו לו לאשה ומלד לו את אהרן ואת משה ושני בני עמך שבע ושלושים ומאת שנה:

2. דברי הימים א פרק כג

(יג) בני עמך אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם להקטיר לפני יקנוק לשירתו ולברך בשמו עד עולם:
(יד) ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבת הלוי:

3. שמות פרשת שמות פרק ד

(יד) ויסר אף יקנוק במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמת בלבו:

4. רש"י שמות פרשת שמות פרק ד

(יד) ויסר אף - ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי אף בזו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר (דברי הימים א' כג כד) ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבת הלוי:

5. דברים פרשת שופטים פרק כא

(ה) ונגשו הפהגים בני לוי כי הם בחרו יקנוק אלהיה לשירתו ולברך בשם יקנוק ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע:

6. ויקרא פרשת אמור פרק כא

(ח) וקדשתו כי את לחם אלהיה הוא מקריב קדש יהיה לך פי קדוש אני יקנוק מקדשכם:

7. רש"י ויקרא פרשת אמור פרק כא

(ח) קדש יהיה לך - נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה:

8. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יב עמוד ב

מתני' - ...וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו...

9. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יב עמוד ב

וכל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו. מנלן? דתנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון.

10. רש"י מסכת הוריות דף יב עמוד ב

לפתוח ראשון - לקרות בתורה.
ולברך ראשון - בזמון.

11. רש"י מסכת גיטין דף נט עמוד ב

לפתוח ראשון - בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש.
ולברך ראשון - בסעודה.
וליטול מנה יפה ראשון - אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה.

12. שיטה מקובצת מסכת נדרים דף סב עמוד א

שרו לי תגראי ברישא... דינו להיות ראשון לכל דבר שבקדושה פירוש לכל דבר שהוא נראה מקודש אם תקדימו. לפתוח ראשון בדרשה או בעצה או לברך בסעודה...

13. פירושי סידור התפילה לרוקה [צו] תפיסת התורה
...וקורא כהן לפי שנ' וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון בתורה. וקדשתו בגימ' קורא"ו ברא"ש...

14. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף סב עמוד ב
ולברך ראשון. בתורה ובברכת המזון וכשיושב בסעודה יביאו לו מנה יפה תחלה:

15. תוספות מסכת גיטין דף נט עמוד ב
וליטול מנה יפה ראשון - כגון במעשר עני או בצדקה אם הוא עני או בחברים המסובין בסעודה...

16. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף סב עמוד א
לכל דבר שבקדושה. בכל דבר שיראה גדול ומקודש:

17. רש"י מסכת נדרים דף סב עמוד ב
לפתוח ראשון - לקרוא בספר תורה.
ולברך ראשון - בברכת המוציא ובברכת המזון.
וליטול מנה יפה ראשון - כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים.

18. הר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף יד עמוד א - עמוד ב
וליטול מנה יפה ראשון. בכל שעה שבא כהן גדול להקריב מקריב ובשעת חלוקה נוטל החצי דהכי קי"ל מדכתיב (ויקרא כד) והיתה לאהרן ולבניו חציה לאהרן [שהוא כ"ג] וחציה לבניו וכן לדורות ואותה חציה שיטול הרשות בידו לברור מה שירצה וליטול היפה ורש"י ז"ל פירש אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שחלקו בשוה יאמר לו ברור וטול איזה מהם שתרצה ואע"ג דקרא דוקדשתו גבי כהן גדול כתיב מיניה ילפינן דכהן הדיוט נמי ראוי שיהא מקודש מישראל:

19. מהרש"א חידושי אגדות מסכת נדרים דף סב עמוד ב
בפירוש"י ליטול מנה כו' כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים עכ"ל. פי' הת"ח שבכהנים וכהן דקרא דוקדשתו מיירי נמי בת"ח הנקרא כהן כמו ובני דוד כהנים אבל הרא"ש והר"ן פירשו כפשוטו' דנוטל מנה יפה בחולק עם ישראל ובכהן דעלמא איירי ואפשר שרש"י דקדק לפרש כן מלישנא דקאמר לכל דבר שבקדושה ובחולק עם ישראל ליכא בדבר ההוא שחולק דבר קדושה וק"ל:

20. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יג עמוד א
מתני'. האיש קודם לאשה - להחיות ולהשב אבדה, והאשה קודמת לאיש - לכסות ולהוציא מבית השבי. בזמן ששניהם עומדים בקלקלה - האיש קודם לאשה.

21. רש"י מסכת הוריות דף יג עמוד א
עומדים בקלקלה - האיש למשכב זכור.

22. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת הוריות פרק ג
[ז] כבר ידעת שהמצוות כולן מחויבות לזכרים, ולנקיבות מקצתן, כמו שהתבאר בקידושין, והרי הוא מקודש ממנה, ולפיכך קודם להחיות. ואומר שניהן עומדין בקלקלה, רוצה בו ששניהם היו בשביה ושניהם נתבעו לתשמיש, אזי פודים את האיש לפני האשה, לפי שהוא אין דרכו לכך, ונתבע לדבר שאינו טבעי לו.

23. ר' עובדיה מברטנורא מסכת הוריות פרק ג
משנה ז

האיש קודם לאשה - שהוא מקודש ממנה, שהאיש חייב בכל המצות והאשה אינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא: והאשה קודמת לאיש בכסות - שבושתה מרובה מבושתו של איש: לקלקלה - לביאה. ולמשכב זכור: האיש קודם - שזו דרכה בכך וזה אין דרכו בכך:

24. תוספות יום טוב מסכת הוריות פרק ג

משנה ז

האיש קודם לאשה להחיות וכו' והאשה קודמת לכסות - פירש הר"ב שבושתה מרובה וכו'. להחיות מסיק ב"י טור י"ד סימן רנ"א דהכי פירושו להצילם אם הם טובעים בנהר וכיוצא בזה. ונקיט כסות וה"ה לאכילה דחד טעמא הוא:

25. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סז עמוד א - עמוד ב

ת"ר: יתום ויתומה שבאו להתפרנס, מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים, ואין אשה דרכה לחזור. יתום ויתומה שבאו לינשא, משיאין את היתומה ואחר כך משיאין את היתום, מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש.

26. רש"י מסכת כתובות דף סז עמוד א

להתפרנס - מזונות של צדקה.

27. רש"י מסכת כתובות דף סז עמוד ב

שבאו לינשא - משל צדקה...

28. בית יוסף יורה דעה סימן רנא

ח (א) ומ"ש ומקדימין האשה לאיש בין להאכילה בין לכסותה וכו'. בפרק מציאת האשה (כתובות סז). תנו רבנן יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואח"כ מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את היתומה ואח"כ משיאין את היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש: ומשמע דפרנסה היינו בין מזון בין כסות דטעמא דמפני שהאיש דרכו לחזור וכו' שייך בין במזון בין בכסות וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות מתנות עניים (הט"ו) והא דתנן בסוף הוריות (יג.) האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי צ"ל דלהחיות היינו להצילם אם הם טובעים בנהר וכיוצא אבל אכילה לאו בכלל להחיות הוא אלא דינה כדין הכסות ותנא כסות והוא הדין לאכילה דחד טעמא הוא כדאמרן:

29. מרומי שדה מסכת הוריות דף יג עמוד א

שם במשנה. להחיות ולהשיב אבידה. להחיות היינו בפקוח נפש ממש. דאי שלא יצטרכו להדורי אפיתחא, היינו מה שנוגע לבושת ולכבוד, ובזה האשה קודם. והכי תניא בכתובות דף ס"ז א', יתום ויתומה שבאין להתפרנס מפרנסין את היתומה כו' שהאיש דרכו לחזור כו'. אלא מיירי בפקו"נ. ולהשיב אבדה, הוא הנאה בעלמא, דבשניהם שוה ערך ההנאה, משו"ה האיש קדוש וקודם:

30. חידושי הרשב"א מסכת כתובות דף סז עמוד א

יתום ויתומה שבאו להתפרנס. פי' פרנסת כסות, מפרנסין את היתומה ואח"כ מפרנסין את היתום וכדתנן בהוריות (י"ג ב') האשה קודמת לכסותה ולפדותה אבל במזונות מפרנסין את היתום ואח"כ מפרנסין את היתומה וכדתנן התם האיש קודם להחיות דכתיב וחי אחיך עמך אחיך קודם לאחותך.

31. בית הבחירה (מאירי) מסכת כתובות דף סז עמוד א

יתום ויתומה שאין להם מה יאכלו ובאו להתפרנס מן הצדקה ומתיראין שמא אין בכיס של צדקה אלא בכדי שיעור פרנסה של אחד מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום בנשאר או במה שיגבו שהאיש דרכו לחזור על הפתחים מה שאין כן באשה ומכל מקום במקום שאי אפשר לחזור האיש קודם כמו שהתבאר באחרון של הוריות י"ג א' ויש מפרשין להתפרנס שבכאן לכסות שהאשה קודמת כמו שאמרו שם אשה קודמת לכסות הא למזונות האיש קודם על כל פנים וכמו שאמרו שם האיש קודם להחיות ואינו נראה כן שהרי דרכו לחזור האמור כאן פירושו לחזור על הפתחים אלא שהם מפרשים בו לחזור על צדדיו ולהרויח לצורך מלבושיו יותר מן האשה והדברים נראין כדעת ראשון:

32. תפארת ישראל - יכין מסכת הוריות פרק ג

משנה ז

כו) להחיות. כששניהן עומדין להציל ממות, מציל תחלה האיש. אבל להאכיל, אשה קודמת [י"ד רנ"א ס"ח]:
כח) ולהשיב אבדה. וטעמא, משום דאיש מקודש טפי, מדחייב גם במצות עשה שהזמן גרמא:

(ט) לכסות. דאשה בשתה מרובה כשתלך ערום. וכמו כן כשצריכה לאכול, בשתה מרובה כשתחזור על הפתחים, ואפלו כשמחזרת השתא על הפתחים, היא קדמה לאיש, דבשתה מרובה כשתמתין עד אחר שיתנו לאיש [ש"ך שם]:
(ל) מבית השבי. שלא יאנסוה לזנות:
(לא) לקלקלה. לזנות, כגון איש למשכב זכור:
(לב) האיש קודם לאשה. דאשה שדרכה בכך, אין לה כל כך בושת עי"ז כאיש:

33. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יג עמוד א

ת"ר: היה הוא ואביו ורבו בשבי - הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו, אמו קודמת לכולם. חכם קודם למלך ישראל, חכם שמת - אין לנו כיוצא בו, מלך ישראל שמת - כל ישראל ראויים למלכות. מלך קודם לכהן גדול, שנאמר: ויאמר המלך (אליהם) [להם] קחו עמכם (או מעבדי) [את עבדי] אדוניכם וגו'. כהן גדול קודם לנביא, שנאמר: ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא, הקדים צדוק לנתן; ואומר: שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיד וגו', יכול הדיוטות היו? ת"ל: כי אנשי מופת המה, ואין מופת אלא נביא, שנאמר: ונתן אליך אות או מופת. משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים; מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו; משיח שעבר מחמת קריו קודם לעבר מחמת מומו; עבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה; משוח מלחמה קודם לסגן; סגן קודם לאמרכל. מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כולא. אמרכל קודם לגזבר; גזבר קודם לראש משמר; ראש משמר קודם לראש בית אב; ראש בית אב קודם לכהן הדיוט.

34. רש"י מסכת הוריות דף יג עמוד א

אמו קודמת לכולם - דאית לה זילותא טפי.
[חכם קודם למלך ישראל - שאין כל ישראל ראויין לחכמה אבל מלך כל ישראל ראויין למלכות].
מלך קודם לכהן גדול - מדאמר מלך לכהן גדול קחו עמכם מעבדי אדוניכם [וע"כ אנפשיה קאמר] אלמא מלך עדיף.
אמרכלא - שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו.
גזבר - הממונה על האוצרות שבמקדש.

35. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לג עמוד א

משנה. אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת, אבדתו ואבדת רבו - שלו קודם. אבדת אביו ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם - של אביו קודמת...

36. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף כח עמוד א

מתני'. - ...הרב קודם את האב בכל מקום, מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו.

37. ספר חסידים (מרגליות) סימן תקפה

...אבידת רבו קודמת לאבידת אביו זהו כשאין אביו משכיר לבנו רב אבל כשאביו משכיר רב והרב לא היה מלמדו בחנם אז אבידת אביו קודמת ואם הרב לא היה רוצה ללמוד אלא בשכירות ויהודי או יהודית נותנים השכירות ללמדו אז אבידת בעל הנותן קודם.

38. מלכים א פרק א

(לב) ויאמר המלך דוד קראו לי לצדוק הפהן ולנתן הנביא ולבנניהו בן יהוידע ויבאו לפני המלך;
(לג) ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרפבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון;
(לד) ומשח אתו שם צדוק הפהן ונתן הנביא למלך על ישראל ותקעתם בשופר באמרתם יחי המלך שלמה:

39. זכריה פרק ג

(ח) שמע נא יהושע הפהן הגדול אתה ורעיד הישבים לפניך פי אנשי מופת המה פי הנני מביא את עבדי צמח:

40. דברים פרשת ראה פרק יג

(ב) פי יקום בקרבה נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

41. בית הבחירה (מאירי) מסכת הוריות דף יג עמוד א

חבר קודם למלך - ...ומשוח מלחמה קודם לסגן והוא כהן שהיו ממנין שיהא מזומן אם יארע פסול לכהן גדול והוא כמו משנה לכהן גדול והוא הנקרא ממונה ועומד תמיד לימין כהן גדול וכל הכהנים תחתיו סגן קודם לקתיקול ואע"פ שלא הוזכר קתיקול כאן כך הוא בסדר התמיד והוא שהיו

ממנין שני כהנים להיותם לסגן כסגן לכהן גדול קתיקול קודם לאמרכל ואמרכל הוא שהיו ממנין שבעה כהנים להיות מפתחות העזרה בידם ואין פותחין עד שיתקבצו כולם אמרכל קודם לגזבר וגזבר הוא שהיו ממנין שלשה כהנים גזברים לגבות כל ההקדשות ולפדות הראוי לפדות מהם ומוציאין אותם לדברים הראויים להוצאה גזבר קודם לראש המשמרה וענין המשמרות כבר ביארנוהו במסכת תענית וכל משמר היו ממנין אחד מהם על ראש כלם ראש המשמרה קודם לראש בית אב וכבר ביארנו ג"כ במסכת תענית ענין בתי אבות שהמשמרה היתה מחלקת עצמה לשבעה בתי אבות בית אב לכל יום וכל בית אב ממנין עליהם אחד להיות להם לראש ראש בית אב קודם לכהן הדיוט:

42. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יג עמוד א

מתני'. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבד משוחרר. אימתי? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

43. תפארת ישראל - יכין מסכת הוריות פרק ג

משנה ח

(ג) כהן קודם ללוי. לכל דבר של רווח או כל כבוד:

44. קובץ שעורים פסחים אות ה

(ה) [דף ב ע"ב] ובעיקר טעמא דמאי חזית דפירש"י מי יודע שנפשך חביבה יותר מנפש חבירך, ואפ"ל הוא גדול שבגדולים וחבירו קטן שבקטנים ואפ"ל רשע כ"ז שלא יצא מכלל עמיתך, מ"מ אמרינן מאי חזית וצריך למסור נפשו שלא להורגו. ולכאורה קשה מהא דתנן שילהי הוריות כל המקודש מחבירו קודם לחבירו ות"ח קודם לעם הארץ להחיותו וה"ה בראה שניהם טובעים בנהר ואינו יכול להציל אלא אחד מהן צריך להקדים בהצלת המקודש יותר ולא אמרינן מאי חזית שמא נפשו של ע"ה חביבה יותר מנפשו של ת"ח, וע"כ צ"ל דלא מהני טעמא דמקודש אלא לענין שוא"ת, אבל להרוג בידים את שאינו מקודש בשביל הצלת המקודש אמרינן מאי חזית, ונראה מזה דמסקא לן אם המקודש חביב יותר ומספיקא אסור לעשות מעשה בידים להרוג את שאינו מקודש כדי להציל את המקודש, והיינו דטעמא דמאי חזית משויא ליה לספיקא. אבל לפי"ז אם עבר המקודש והרג את שאינו מקודש להציל עצמו אינו אלא ספק איסור, ולכאורה אינו נראה כן.

45. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יג עמוד א

כהן קודם ללוי - שנאמר: (ובני) [בני] עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן (להקריב) [להקדישו] קדש (הקדשים) [קדשים]. לוי קודם לישראל - שנאמר: בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי (מתוך) וגו'. ישראל קודם לממזר - שזה מיוחס, וזה אינו מיוחס. ממזר קודם לנתין - זה בא מטפה כשרה, וזה בא מטפה פסולה. נתין קודם לגר - זה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה. גר קודם לעבד משוחרר - זה היה בכלל ארור, וזה לא היה בכלל ארור. אימתי? בזמן שכולן שוין כו'. מה"מ? א"ר אחא ברבי חנינא, דאמר קרא: יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

46. רש"י מסכת הוריות דף יג עמוד א

דכתיב ויבדל אהרן - אלמא כהן עדיף מלוי.

[בכלל ארור - כנען לא מצא נח קללה לכנען גדולה מזו שיהא עבד לאחיו מכאן שכל עבד הרי הוא בכלל ארור].

47. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת הוריות פרק ג

הלכה ה

כהן קודם ללוי לוי לישראל לא הוה לוי הוא אמר רבי אבון בשעת הדוכן שנו.

48. בראשית פרשת נח פרק ט

(כד) וַיִּקַּח נֹחַ מֵיֵינוֹ וַיַּדַּע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:

(כה) וַיֹּאמֶר אָרוּר פְּנֵעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶתְיוֹ:

49. דברים פרשת עקב פרק י

(ח) בַּעַת הַהוּא הִבְדִּיל יְקֹנֵן אֶת שְׁבֵט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אַרְזֵן בְּרִית יְקֹנֵן לְעֹמֵד לְפָנָי יְקֹנֵן לְשָׂרְתוֹ וּלְכַרְךָ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

50. משלי פרק ג

(טו) יְקַרְהָהּ הִיא מִפְּנֵימִים מִפְּנֵינִים וְכָל חֲפָצֶיהָ לֹא יִשּׁוּוּ בָּהּ:

51. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג

הלכה ב

אמרו חכמים ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

52. בית הבחירה (מאירי) מסכת הוריות דף יג עמוד א

אף אלו שביארנו - ... ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים:

53. אור שמח הלכות תלמוד תורה פרק ג

הלכה ב

שנאמר (משלי ג, טו) יקרה היא מפנינים. נ"ב. הכתיב מפנינים, לכן דרש לפני ולפנים.

54. תפארת ישראל - יכין מסכת הוריות פרק ג

לז) וגר לעבד משוחרר. דעבד הוא מזרע כנען, דכתיב גביה ארור כנען, משא"כ גר:

לח) וכהן גדול עם הארץ. בבית שני היו ממנין לפעמים כה"ג עם הארץ, ע"י ממון שנתן למלכות, ונתמנו בכל כרחן של צבור [כיבמות דס"א א'. ועי' תוס' ב"ב דכ"א א']. ולכה"ג כזה ממזר תלמיד חכם קודם, דכתיב יקרה היא מפנינים, ר"ל יקרה היא התורה מכה"ג שאין לו חשיבות אחר רק שנכנס לפני ולפנים. ועכשיו נוהגין שאפילו כה"ג ע"ה קדים לת"ח, לענין לקרותו להתורה תחלה [א"ח קל"ה ס"ד]. ונ"ל עוד מדנקט רק ממזר, משמע דהא נתין גר ועבד אף שהן (לכד) ת"ח, כה"ג קדים להו, מדהוא (לכד) זרע ישראל:

55. דברים פרשת ראה פרק יב

(יט) הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי כֹּל יְמֵיךָ עַל אֲדַמְתְּךָ:

56. רש"י דברים פרשת ראה פרק יב

(יט) על אדמתך - אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:

57. ספרי דברים פרשת ראה פיסקא עד

(יט) ... על אדמתך, ולא בגולה.

58. באר שבע מסכת הוריות דף יג עמוד א

כהן קודם ללוי לוי לישראל כו'. בירושלמי (הלכה ה') אמרו לוי קודם לישראל לוי לאו ישראל הוא אמר ר' אבין בשעת הדוכן שנינו ע"כ. וכהאי גוונא איתא בירושלמי דנזיר פרק כהן גדול (סוף הלכה א') גבי לוי וישראל יטמא ישראל לוי לאו ישראל הוא, א"ר אבין בשעת הדוכן שנינו. משמע דהשתא דליכא דוכן אינו קודם לישראל. וכן פרש"י בהדיא בחומש (דברים יב, יט) בפסוק השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך, וז"ל על אדמתך אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל ע"כ. וחפשי לדעת מנין לו, ומצאתי בספרי (פר' ראה פיס' כב) שדרשו כן על אדמתך ולא בגולה ע"כ, אבל הפוסקים לא חילקו בין זמן לזמן אלא פסקו כסתם משנה שלנו, כיון דבגמרא דידן לא חלק בין זמן לזמן, ובירושלמי דברכות בסוף פרק אין עומדין (הלכה ד') משמע שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל במקום שאין שם כהן אפילו השתא דליכא דוכן, מדקאמר שם רבי יהושע בן לוי מימי לא ברכתי לפני כהן ולא ברך ישראל לפני ורבי יהושע בן לוי לוי היה. אכן הטור אורח חיים בסוף סימן ר"א כתב שם מהר"מ מרוטנבורג ז"ל שאין לו דין קדימה, והא דקאמר שלא בירך ישראל לפנינו מצד גדולתו ז"ל ולא מצד לויה. וקשה לי על דבריו כיון שאין לו דין קדימה לענין ברכה, למה יהיה לו דין קדימה לענין צדקה להחיותו טפי מלענין ברכה ושאר דברים שבקדושה, דהא אדרבה עיקר קרא בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון וגו' דיליף מיניה ללוי קודם לישראל איירי לענין דברים שבקדושה, וצריך לי עיון:

59. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק ה

הלכה ד

א"ר יהושע ב"ל מימי לא ברכתי לפני כהן ולא הנחתי ישראל לברך לפני.

60. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת הוריות פרק ג

[ח] ... וסדר קדימת האנשים בדרגות, אם הם שווים בחכמה ובמעשה, כפי שאתאר: משוח בשמן המשחה קודם למרובה בבגדים, ומרובה בגדים למשיח שעבר מחמת קריו, ומשיח שעבר מחמת קריו למשיח שעבר מחמת מומו, ושעבר מחמת מומו ומשוח מלחמה, ומשוח מלחמה קודם לסגן, וסגן לאמרכל, ואמרכל לגזבר, וגזבר לראש המשמר, וראש המשמר קודם לראש בית אב, וראש בית אב קודם לכהן הדיוט, וכהן הדיוט ללוי, ולוי

לישראל, וישראל קודם לחלל, לפי שבת חלל פסולה לכהונה ובת ישראל כשרה לכהונה, כמו שהתבאר בקידושין, וחלל קודם לשתוקי, ושתוקי לאסופי, ואסופי לממזר, לפי שהממזר ודאי ואלו ספק, וממזר קודם לנתין, לפי שהממזר מזרע ישראל מטיפה כשרה, ונתין קודם לגר, לפי שהנתין גדלה עמנו בקדושה, וגר שמותר לבוא בקהל לאלתר קודם למצרי ואדומי, ומצרי ואדומי קודם לעמוני ומואבי, ועמוני ומואבי קודם לעבד משוחרר, לפי שעבד משוחרר היה בכלל ארור, רצוני לומר "ארור כנען". ואומרו בכהן גדול עם הארץ, כפי שביארנו בתחילת כיפורים, או אם היה מעט החכמה והממזר רב החכמה. אמר: "יקרה היא מפנינים", יקרה היא מכהן גדול ששימש לפני לפנינים.

61. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד

הלכה יט

כהן הגדול המשוח קודם למרובה בגדים, ומרובה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר מחמת קרי, והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום, והעובר מחמת מום קודם לכהן משוח מלחמה, ומשוח מלחמה לסגן, וסגן קודם לקתיקול, וקתיקול קודם לאמרכל, ואמרכל קודם לגזבר, וגזבר קודם לראש משמר, וראש המשמר קודם לראש בית אב, וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר הכהנים, נמצאו הכהנים תמיד שמנה מעלות זו למעלה מזו.

62. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב

הלכה יח

בכל קריאה וקריאה מאלו כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, ומנהג פשוט הוא היום שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל...

63. שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קלה

סעיף ג

כהן קורא בתורה ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל.

סעיף ד

המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל...

64. משנה ברורה סימן קלה

(ט) כהן קורא בתורה ראשון - דכתיב וקדשתו וקבלו חז"ל שר"ל לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ומ"מ אם רצה הכהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו אבל לענין לקרות בתורה בביהכ"נ תקנו חז"ל מפני דרכי שלום שאין הכהן והלוי יכולין למחול אלא דוקא כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל כדי שלא יבוא הדבר לידי מחלוקת שכ"א יאמר אני גדול ואקרא ראשון. ואין חילוק בין שבת ויו"ט לשני וחמישי ושאר זמנים שקוראין בהן [פמ"ג]...

65. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציצת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן רא

סעיף ב

לא יקדים חכם ישראל לכהן עם הארץ לברך לפניו דרך חק ומשפט, אבל לתת לו החכם רשות שיברך, אין בכך כלום; אבל כהן ת"ח מצוה להקדימו, שנאמר: וקדשתו (ויקרא כא, ח) לפתוח ראשון ולברך ראשון (וע"ל סימן קס"ז).

66. משנה ברורה סימן רא

(יא) אבל כהן ת"ח וכו' - וה"ה כששניהם אינם חכמים:

(יב) מצוה להקדימו וכו' - ואפילו אם הת"ח הוא גדול ממנו דאין עליו חיוב לכבדו מחמת מצות וקדשתו מ"מ טוב שיקדים הכהן לפניו כיון שהוא ג"כ חכם והעושה כן הוא מאריך ימים:

(יג) לפתוח ראשון - בקריאת התורה ולברך ראשון בסעודה בברכת המוציא ובבהמ"ז וכן להוציא בקידוש דוקדשתו הוא לכל דבר שבקדושה וכתבו הפוסקים דבכלל לפתוח ראשון הוא להיות ראש המדברים בכל קבוץ עם ולדרוש תחלה וה"ה בשיבה ידבר בראש ועיין במ"א שמצדד דהלימוד מוקדשתו הוא דאורייתא (ולא אסמכתא בעלמא) ומ"מ אם הכהן רוצה לחלוק כבוד לאחר בכל זה רשאי ורק בקריאת התורה אינו יכול למחול וכדלעיל בסימן קל"ה במ"ב סק"ט אמרי' בגמרא דהכהן יטול מנה יפה ראשון [ור"ל שישאל צריך ליתן לכהן מנה יפה ראשון לכל המסובין] והיינו דוקא בחברים המסובין בסעודה או בצדקה אבל כשהכהן חולק איזה שותפות עם חבירו ישראל לא דאדרבה אמרינן בגמרא כל הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם וצ"ע למה אין נזהרין עכשיו להקדים לכהן לכל הנך מילי [מ"א וע"ש שמצדד למצוא קצת טעם למנהג ומ"מ לכתחלה בודאי יש לזהר בוה]. טוב להקדים הלוי ג"כ לישראל אם הם שוין בחכמה בבהמ"ז ובהמוציא וכן בנתינת הצדקה דהא מקדימין אותו בקריאה ג"כ לפני ישראל:

67. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמג

סעיף ז

מי שהעידו עליו שביזה ת"ח, אפילו בדברים (אפילו שלא בפניו), בית דין היו מגדין אותו ואין מתירים לו עד שירצה החכם שנידוהו בשבילו. ואם ביזה את החכם לאחר מותו, בית דין מגדין אותו והם מתירים לו משיחזור בתשובה. הגה: אבל אין דין ת"ח בזמן הזה לענין שיתן לו המבייש ליטרא דדהבא. (מהרי"ק שורש קס"ג ומהרי"ו סימן קס"ג)...

68. משנה ברורה סימן תקמז

(יב) על חכם - ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפילו אינו יודע לישא וליתן בה. ואין בזמנינו ת"ח כזה [מ"א]:

69. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח

הלכה טו

האשה קודמת לאיש להאכיל ולכסות ולהוציא מבית השבי, מפני שהאיש דרכו לחזור לא האשה ובושתה מרובה, ואם היו שניהם בשביה ונתבעו שניהן לדבר עבירה האיש קודם לפדות לפי שאין דרכו לכך.

הלכה טז

יתום ויתומה שבאו להשיא אותן משיאין האשה קודם לאיש מפני שבושתה של אשה מרובה, ולא יפחתו לה ממשקל ששה דינרים ורביע דינר של כסף טהור, ואם יש בכיס של צדקה נותנין לה לפי כבודה.

הלכה יז

היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה ואין בכיס כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כולם, מקדימין את הכהן ללוי, ולוי לישראל, וישראל לחלל, וחלל לשתוקי, ושתוקי לאסופי, ואסופי לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, שהנתין גדל עמנו בקדושה, וגר קודם לעבד משוחרר, לפי שהיה בכלל ארור.

הלכה יח

במה דברים אמורים בשהיו שניהן שוין בחכמה, אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם, תלמיד חכם קודם, וכל הגדול בחכמה קודם את חבירו, ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה, רבו או אביו שהוא תלמיד חכם קודם לזה שהוא גדול מהם בחכמה.

70. שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנא

סעיף ח

איש ואשה שבאו לשאול מזון, מקדימין אשה לאיש. וכן אם באו לשאול כסות. וכן אם באו יתום ויתומה לינשא, מקדימין להשיא היתומה.

סעיף ט

היו לפנינו עניים הרבה, ואין בכיס לפרנס או לכסות או לפדות את כולם, מקדים הכהן ללוי, והלוי לישראל, והישראל לחלל, והחלל לשתוקי, והשתוקי לאסופי, והאסופי לממזר, והממזר לנתין, והנתין לגר, והגר לעבד משוחרר. במה דברים אמורים, בזמן שהם שוים בחכמה, אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג = וכהן גדול = עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם. (ואפילו חכם לכסות, ועם הארץ להחיות. ואשת חבר, כחבר) (ב"י מהירושלמי). וכל הגדול בחכמה קודם לחבירו. ואם היה אחד מהם רבו, או אביו, אע"פ שיש שם גדול מהם בחכמה, רבו, או אביו שהוא תלמיד חכם, קודם לזה שהוא גדול ממנו.

71. ש"ך יורה דעה סימן רנא

יא שבא לשאול מזון כו'. והא דתנן בסוף הוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות כו' צריך לומר דלהחיות היינו להצילם אם הם טובעים בנהר וכה"ג אבל אכילה לאו בכלל להחיות הוא אלא דינן כדין הכסות ותנא כסות והוא הדין אכילה עד כאן לשון בית יוסף וכ"כ בספר באר שבע דכ"ב ע"ב:

יב מקדימין אשה כו'. מפני שדרך האיש לחזור על הפתחים ואין דרך האשה בכך ואפי' היא מחזרת עתה על הפתחים מ"מ כיון שאין דרכה בכך יש להקדימה שלא תחזור על הפתחים אי נמי שמא תתבייש לחזור גם אצל אחרים וכ"מ בפרישה:

טו וכהן גדול ע"ה כו'. וכתוב בספר באר שבע דף נ"ג ע"ג לאו דוקא ע"ה אלא שאינו שוה בחכמה לישראל וע"ל סי' רמ"ו ס"ק ט"ו:

טז ואפי' חכם לכסות כו'. נראה דהיינו מדינא אבל בזמן הזה שאין ת"ח אפילו לענין ליטרא דדהבא וכדלעיל סימן רמ"ג סעיף ז' כל שכן דאין לדחות פקוח נפש מפניו וה"ל כאיש לכסות ואשה להחיות או איפכא דאמרינן בירושלמי דאותו שלהחיות קודם:

יז או אביו שהוא תלמיד חכם כו'. כן הוא גם כן בטור והרמב"ם ספ"ח מהמ"ע ולא ידעתי מאין הוציאו זה שאביו צ"ל ת"ח ואדרבה מדתנן ס"פ אלו מציות היה אביו ורבו עומדים בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו וכן כתב הרמב"ם רפ"ח מהלכות תלמוד תורה והט"ו לעיל סי' רמ"ב סל"ד משמע דברי שא מירי כשאין אביו חכם ואפ"ה דווקא רבו קודם ממנו דאי לאו הכי אע"פ שהוא גדול מאביו אביו קודם וכ"מ ברמב"ם שם ובבית יוסף ובדברי הרב שדוקא רבו מובהק הא לאו הכי אפילו אביו אינו חכם כלל

אביו קודם וכן בדין דכיון שאינו רבו למה יקדים לאביו שהוא מן התורה ונראה דמה שכתב כאן אביו שהוא תלמיד חכם היינו לומר דבכהאי גוונא קודם אפילו לרבו שגדול בחכמה מאביו דלענין פדיון נפשות לא בעינן שיהיה שקול כרבו כדלעיל סי' רמ"ב:

72. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה

הלכה א

כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יתר מאביו, שאביו מביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא, ראה אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת לשל אביו, אביו ורבו נושאים במשא מניה את של רבו א ואחר כך של אביו, אביו ורבו שבויים בשביה פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו, ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו תחלה, וכן אם היה אביו תלמיד חכם ב אע"פ שאינו שקול כנגד רבו משיב אבידתו ואחר כך משיב אבידת רבו, ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב ולא מורא ממורא הרב...

73. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יב

הלכה א

מי שאבדה לו אבדה ופגע באבדתו ואבדת חבירו, אם יכול להחזיר שתיהן חייב להחזיר ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן אבדתו קודמת, ואפילו לאבדת אביו או רבו שלו קודם לכל אדם.

הלכה ב

פגע באבדת רבו עם אבדת אביו אם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת והוא שיהיה רבו מובהק שרוב חכמתו של תורה ממנו.

74. שולחן ערוך יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב

סעיף לד

אבידת אביו ואבידת רבו (המובהק), (ב"י וטור ופוסקים מהש"ס) אבידת רבו קודמת. ואם היה אביו שקול כנגד רבו, אבידת אביו קודמת. היה אביו ורבו נושאים משאוי, מניה של רבו ואח"כ מניה של אביו. היה אביו ורבו עומדים בבית השבי, פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו. ואם היה אביו תלמיד חכם, סד פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו. הגה: וכן מפרק משאו קודם לרבו, ואע"פ שאינו שקול בחכמה כרבו, אבל אין מחזיר אבידת אביו קודם, עד שיהא שקול כנגד רבו. (טור בשם הרא"ש והגה"מ וב"י הוכיח כן ע"ש). י"א הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בחנם, אבל אם אביו שוכר לו רבי ומלמדו, אביו קודם לכל דבר. (ספר החסידים) וכן נראה לי עיקר.

סעיף לה

אבידתו קודמת לשל אביו ושל רבו.

75. שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנב

סעיף ח

פודים האשה קודם האיש, ואם רגילין במשכב זכור, פודין האיש קודם. (ואם שניהם רוצים לטבוע בנהר, הצלת האיש קודם). (ב"י וכן משמע סוף הוריות).

סעיף ט

הוא ואביו ורבו בשבי, הוא קודם לרבו, ורבו קודם לאביו, אמו קודמת לכולם. (וע"ל סימן רמ"ב סעיף ל"ד).

סעיף י

אם איש ואשתו שבויים, אשתו קודמת לו...

76. ט"ז יורה דעה סימן רנב

(ו) ואם שניהם רוצים לטבוע כו'. פ"י שאיש ואשה הם בסכנת טביעה בנהר ונלמד ממשנה סוף הוריות האיש קודם לאשה להחיותו ממילא לכל סכנה של מיתה ונ"ל הטעם שאיש חייב טפי במצות:

77. ש"ך יורה דעה סימן רנב

ח ורבו קודם לאביו כו'. ואם אביו חכם אפילו אינו שקול כרבו אביו קודם כדלעיל סי' רמ"ב סעיף ל"ד:

ט אמו קודמת. משום דאית לה זילותא טפי:

י קודמת לכולן. פ"י אפילו לדידיה אע"ג דחייו קודמים לחיי אביו ורבו כדאיתא בס"פ אלו מציאות אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם וה"ל מכ"ש לחיי אטו דגרוע טפי כדאמרינן בפ"ק דקדושין גבי מורא וכבוד אפ"ה להוציא מבית השבי אמו קודמת לכולן משום דלמא עבדי בה איסורא כ"כ בספר באר שבע דף כ"ב ע"ג ומשמע דאין בשביה זו משום סכנת נפשות אבל אם יש סכנת נפשות חייו קודמין לשל אמו:

78. ספר חסידים (מרגליות) סימן תשכד

...טריפה ואחד חי בריא [וספק להציל שניהם] יציל החי הבריא.

79. באר היטב אורח חיים סימן שלד

(כב) המכבה. - ...ברי ומסוכן ברי קודם ס"ח סימן (שכ"ג) [תשכ"ד]:

80. משנה ברורה סימן שלד

(סח) בפני א"י - ...בריא ומסוכן בריא קודם [ס"ח]:

81. רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן שלט

סעיף א

וכל המעמץ. ומ"מ אם יש דליקה - ...חי בריא קודם לחי מסוכן ס"ח (סי' תשכ"ג) (וע' שכנה"ג):

88. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן שכח

(א) אומר. - ...מכל מקום אם יש אחד שוודאי מסוכן על פי הרופאים וכדומה, וזה ספק, ורפואה אחת אין מספקת לשניהן, הוודאי דוחה הספק...

89. דברים פרשת דברים פרק א

(יז) לא תפירו פנים במשפט פקטן פגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מקם תקרבו אלי ושמעתי:

90. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ח עמוד א

כקטן כגדל תשמעון. אמר ריש לקיש: שיהא חביב עליך דין של פרוטה, כדין של מאה מנה. למאי הלכתא: אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה - פשיטא: - אלא: לאקדומיה.

91. רש"י מסכת סנהדרין דף ח עמוד א

אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה - לאמיתו.

לאקדומיה - אם בא לפניך דין של פרוטה, וחזר ובא דין אחר של מנה, הקודם לפניך - הקדם לחתוך.

92. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ

הלכה י

אל תאמר שכל אלו הדברים בדין שיש בו הוצאת ממון הרבה מזה ונתינתו לזה, לעולם יהי דין אלף מנה ודין פרוטה אחת שוין בעיניך לכל דבר.

93. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דינים סימן טו

סעיף א

צריך הדיין שיקדים לדון הדין שבא לפניו תחלה, אבל צריך להקדים דין של תלמיד חכם אפילו בא לבסוף; וכן מצוה עליו להפך בזכותו מה שיכול. הגה: ואם הת"ח בעצמו לפני הדיינים, אפילו פתחו כבר בדין אחר, דנין אותו תחלה שלא יתבטל מלמודו. אבל אם קרובו בא לדין, אם פתחו בדין אחר אין צריכין לפסוק; ואם לאו, צריכין לדון אותו תחלה, משום כבוד החכם (ב"י בשם הריטב"א).

94. סמ"ע סימן טו

א [לדון הדין שבא לפניו כו'. נראה דלא בביאה לבית דין תחילה תליא מילתא, אלא משעה שהעמיד עצמו לפני הדיין והדיין הכין את עצמו לשמוע טענתו, זהו נקרא בא לפניו תחילה, והוא קודם להבא מאוחר ממנו לפני הדיין, ועיין דרישה [סוף סעיף א'] דכתבת ראייה לזה מדברי הריטב"א [כתובות ק"ו ע"א], וק"ל:

ה [אפילו פתחו כבר בדין. נראה דס"ל הכי כיון דמשמעות דקטן כגדול תשמעון משמע דהקרא לא קפיד אלא אשמיעה, ור"ל דלאחר שפתחו בדינא דקטן והתחילו לשמוע טענותיהן תו אין לדחותן בשביל דין הגדול, וכיון דקיי"ל דעשה דתלמיד חכם דוחה לעשה הזה, ממילא נשמע דאפילו פתחו בדינא של זה האחר הדיינו השמיעה, דוחין אותו מפני דינו של תלמיד חכם, ומ"מ חז"ל אסמכוה אהאי קרא דקטן כגדול תשמעון, אפילו עדיין לא פתחו ליה בדינא דהמוקדם אלא בא לפני הדיין תחילה, אסור לדחותו ולדון המאוחר לו, ומשו"ה נקטו הגמרא והפוסקים לשון בא לפניו תחילה, וכיון דזה אינו אלא מדרבנן הם אמרו והם אמרו גם כן דאפילו מפני קרובו של תלמיד חכם דוחין המוקדם מפני כבודו דהחכם:

95. ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(טו) לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

96. דברים פרשת שופטים פרק טז

(כ) צדק צדק תרדף למען תחיה ונרשפת את הארץ אשר יקנך אלקיך נתן לך:

97. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לב עמוד ב

כדתניא: צדק צדק תרדף - אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן - שתיהן טובעות, בזה אחר זה - שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן - שניהן נופלין, בזה אחר זה - שניהן עולין. הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה - תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו.

98. רש"י מסכת סנהדרין דף לב עמוד ב

שתיהן טובעות - שתדחוק זו את זו.
ואם בזו אחר זו - משתלך אחת אל היבשה עד שתעבור חבירתה, ואחר כך תעבור היא.
מעלות בית חורון - מקום צר, ואין דרך לנטות ימין ושמאל וצריך האחד לנטות לאחוריו עד שמוצא מקום לנטות.
אם עולות שתיהן - כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה ופוגעות בראש חודו של הר, והבקעה עמוקה מימין ומשמאל.
קרובה - לעירה.
ומעלות שכר - לאחת ותידחה.

99. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יג

הלכה יב

וכן שתי ספינות שהיו עוברות בנהר ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתיהן בבת אחת טובעות ואם עברו זו אחר זו עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה, אם עוברין שניהם בבת אחת נופלין ואם עברו זה אחר זה עולין, כיצד הן עושין, טעונה ושאינה טעונה תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה, קרובה ורחוקה תדחה קרובה מפני שאינה קרובה, שתיהן רחוקות שתיהן קרובות שתיהן טעונות הואיל וכולן בדוחק אחד הטל פשרה ביניהן והן מעלות שכר זה לזה, ובוזה וכיוצא בו נאמר +ויקרא י"ט ט"ו+ בצדק תשפט עמיתך.

100. שולחן ערוך חושן משפט הלכות פריקה וטעינה ודין הולכי דרכים סימן רעב

סעיף יד

וכן שתי ספינות העוברות ופגעו זו בזו, אם שתיהן עוברות (בבת אחת) שתיהן טובעות, ואם בזו אחר זו עוברות, וכן ב' גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה, עם עוברים שניהם בבת אחת נופלים, ואם בזה אחר זה עולים, כיצד הם עושין; טעונה ושאינה טעונה, תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה; קרובה ורחוקה, תדחה קרובה מפני שאינה קרובה; שתיהן רחוקות או שתיהן קרובות או טעונות, הואיל וכולן בדוחק אחד, הטל פשרה ביניהם והם מעלים שכר זה לזה. ובוזה וכיוצא בו נאמר: בצדק תשפט עמיתך (ויקרא יט, טו).

101. בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף לב עמוד ב

יש דברים שאין מדת הדין שולטת בהם ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר ולהכריע את האחד למה שאין מדת הדין מחייבתו דרך פשרה ומדה מעולה והוא שאמרו כתוב אחד אומר בצדק תשפט עמיתך וכתוב אחד אומר צדק צדק תרדף כאן לדין כאן לפשרה כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זו בזו אם עברו שתיהן בבת אחת טובעות בזו אחר זו שתיהן עוברות וכן שני גמלים שהיו עולים במעלת בית חורון ופגעו זה את זה עברו שניהם בצד אחד נופלים בזה אחר זה עוברים כיצד נעשה טעונה ושאינה טעונה תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה קרובה ורחוקה מעירה תדחה הקרובה מפני הרחוקה שתיהן קרובות או רחוקות שתיהן טעונות או אין טעונות הטל פשרה ביניהם ומעלות שכר זו לזו וכן כל כיוצא בה כל שאנו רואים שיכול לסבול העכוב ביותר ידחה מפני חברו וכן בריא מפני חולה וכל כיוצא בזה אף לענין הדין אמרו שאם היו לפני הדיין הרבה בעלי דינין מקדימין יתום לאלמנה ואלמנה לתלמיד חכם ותלמיד חכם לעם הארץ ואשה קודמת לאיש מפני שבשתה מרובה ואם הכל שוה מקדימין לקודם:

102. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עג

ב. שני חולים שאחד צריך לרפוי בודאי והוא רק לחיי שעה, והשני ספק אם צריך לרפוי זה אבל יכולין לרפאותו, איזה מהם קודם. ובדבר שני חולים, אחד שלפי אומדנא דהרופאים הוא רק ריפוי לחיי שעה להארץ ימיו במה שאפשר להם, ולפעמים הוא רק לסלק ממנו היסורין

אבל צריך לטיפול נמרץ, והשני לפי האומדנא שלהם יכולין לרפאותו אבל אין ידוע להם אם יצטרך לטיפול נמרץ כזה שעושים בבית החולים בהיחידה לטיפול נמרץ (עמידודענסי רום), ויש שם רק מטה אחת בהיחידה, מי קודם להכניס לשם לטיפול הנמרץ בתחלה כשבאו בבת אחת, ובדיעבד כשבא רק אחד והכניסוהו ועדיין לא התחילו לטפל בו ובא השני. הנה נראה לע"ד שאם באו שניהם בבת אחת, היינו קודם שהכניסו האחד מהם צריך להכניס בתחלה את מי שלדעת הרופאים הנמצאים שם יכולין לרפאותו אם גם לחולה זה צריך להתחיל תיכף אם יש צורך אף מספק, ואם כבר הכניסו שם את החולה שלדעתם הוא רק לחיי שעה אין מוציאים אותו משם, בין שהכניסוהו כדין מחמת שעדיין לא היה שם חולה השני, ובין שעשו שלא כדין, בין שוגגין או מזידין אין מוציאים אותו משם. והטעם פשוט דודאי חיי הראוי להתרפא ולחיות כל ימי חייו הראויין שיחיה כדרך סתם אינשי עדיפא מאלו שעומדין למות מצד חולי שלהן שלא ידוע להרופאים רפואה למחלתן, אבל זה הוא לעלמא, דלהחולה עצמו ליכא חיוב להציל נפש אחרים בנפשו, וכיון שהכניסוהו להיחידה לרפאותו כבר זכה בהמקום, לא מיבעיא כשהוא משלם בעד הזמן שנמצא בבית החולים, בין שאינו משלם שמרפאין שם בחנם, ואף אם רק לעניים בחנם והוא עני מ"מ כבר קנה במה שהובא שם להיות שם הזמן שצריך להיות שם והשעבודים שיש על ביה"ח והרופאים דשם לרפאותו ואינו מחוייב ואולי גם אסור שיתן את זכותו שע"ז יחיה החיי שעה שהוא הזמן קצר שאפשר לו להיות לחולה אחר אף שראוי לחיות כשיתרפא כל ימיו הקבועים לו.

ומסתבר דאף אם השני שאפשר לרפאותו הוא נמי עתה מסוכן גדול שצריך להכניסו מתחלה לחדר היחידה נמי אין להוציא את הראשון שנמצא שם אף שחיי הוא רק חיי שעה לפי אומדנתם, שהרי גם להציל ודאי אינו מחוייב החולה בנפשו, ורק קודם שהכניסו לשם את החולה דהוא רק לחיי שעה יש להכניס תחלה את החולה המסוכן שיש לרפאותו תחלה אף שבא לשם אח"כ. אבל הוא דוקא באופן שלא ידע החולה המסוכן שלפי אומדנות הרופאים א"א לרפאותו דאם ע"י זה יודע שא"א לרפאותו הרי יתבעת שבשבייל זה יש לחוש שיקרב מיתתו ויטרף דעתו שאסור בכל אופן, ומחמת שיותר מצוי שאינו יודע מצבו דהא זהירין מלגלות לו, וגם אסור לגלות לו, לכן יש להקדים להכניסו לחדר היחידה למי שבא תחלה, ואף כשהחולה יודע מצבו נמי יש לחוש שיטרף דעתו שיאמר שכבר מחשבין אותו כמו שאינו שאין מתעסקין עמו, שלכן למעשה כמדומה שרחוק הדבר שלא יגרע מצב הראשון כשיכניסו קודם את השני וממילא יש להם להכניס את מי שבא ראשון אף כשהחולה דסוברין שא"א לרפאותו בא תחלה. אבל צריכין למצוא עצה שלא יחסר טפול הצריך גם לשני אף כשיהיה במקום אחר אם אפשר.

103. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עה

ב. מה נחשב חיי שעה לענין הקדמת חולה שאפשר לרפאותו לחיי עולם.

ובנך היקר נכדי הרה"ג ר' מרדכי שליט"א הוסיף שראוי להגדיר בדיוק מה נחשב חיי שעה ומה נחשב חיי עולם, הנה החלוקה הוא אם יש לפנינו שני חולים ושניהם אפשר שיתרפאו בדרך הטבע ממחלות אחרות שאירע להם, יש להקדים החולה ששייך שיתרפא שיחיה יותר משנה שהוא לא אבד חזקת חיים שלו מחולה האחר שלפי דעת הרופאים לא יחיה יותר משנה שהוא בחשיבות טרפה להרופאים ועוד גרוע שלא יוכל לחיות יותר משנה וטרפה באדם הא שייך שיחיה אפילו הרבה שנים, אבל כשנידון הוא בשומת חייו שלהרופאים לא יחיה יותר משתי שנים אין נוגע שוב כלום להלכה דשניהם שוין לחשיבות דחזקת חיים, ואמירת הרופאים שלא יוכל לחיות לא מגרע כלום דחזקת חיים שלו, וליכא בשבייל זה דין קדימה וצריך הרופא לילך למי שנקרא תחלה ולמי שקרוב לביתו יותר וכששוין בזה צריך להקדים לפי סדר מתני' דהוריות (י"ג ע"א) ואם לא ידוע זה להרופא יהי' גורל, כן נראה לע"ד.

ז. רפואה לזקן מופלג, ואם יש להתחשב בזה לענין קדימה.

ובדבר זקן מופלג שנחלה ודאי מחוייבין לרפאותו במה שאפשר כמו לאיש צעיר ואף אם אין החולה הזקן רוצה באמרו שמאס בחייו ואסור אף להעלות על הדעת דברים כאלו אף שהאומר זה הוא רופא גדול, ואף לענין קדימה להרופא למי ילך מסתבר שאין להתחשב בזה.

104. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן פו

בעניני הצלה ורפואה

א. דין קדימה בריפוי ובמכשיר הנשמה

כתב הפמ"ג בריש סי' שכ"ח במש"ז סק"א אם יש אחד שודאי מסוכן עפ"י הרופאים וכדומה, וזה ספק, ורפואה אחת אין מספקת לשניהם, הודאי דוחה הספק עכ"ל, ולכן צריכים בעיקר להתחשב עם גודל הסכנה ועם הסיכויים להצלה, - התחשבות בגיל לא באה כלל בחשבון - ועיין בסוף מס' הוריות במשנה ובגמ' סדר של עדיפות בענין הצלה משבי וכן לענין צדקה וכדומה, אך חושבני שבזמננו קשה מאד להתנהג לפי זה. אולם להעביר מכשיר הנשמה מחולה לאחר שהוא במצב יותר קשה או שיש לשני יותר סיכויים להצלה מסופקני מאד, כי יתכן דחשיב כאילו הראשון כבר זכה במכשיר והחולה עצמו ודאי פטור מליתן מכשיר שלו לאחר אף אם השני יותר מסוכן, וכן אם כבר התחיל הרופא להתעסק עם חולה מסוכן מסתבר דכמו שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, כך הוא פטור - ואולי אסור - מלהניח את הראשון ולהתעסק עם השני כששניהם בסכנה אף אם יש יותר סיכוי להציל את השני. אגיד לו נאמנה שאין אני קובע מסמרים בכל מה שכתבתי כי השאלות הן חמורות מאד, ואיני יודע ראיות ברורות.

החלטת ביה"ח להמנע מהצלת טרפה במכונת ההחיה יתכן שהיא נכונה אם אמת הוא כדבריהם שיום יום הם מצילים בה אנשים שלמים, אך גם אם אין זה כ"כ ברור, עכ"פ הרי ההנהלה החליטה כך, וכיון שכן הנני מסכים למ"ש הדר"ג, וגם חושבני שאף אם נאמר שלצורך הצלת נפשות חייבים גם לגזול מאחרים אפי' בכה"ג דלא אפשר כלל בתשלומין, מ"מ אסור לו לעשות מעשה ולהשתמש במכונה שלא ברשות, שהרי אם כבר התחילו בהצלת הטרפה יותר נראה שאסור אז לנתק ממנו את המכונה למען הצלת אדם שלם כי אז זה נחשב כמעשה בידיים...

105. שו"ת ציץ אליעזר חלק יח סימן סט

א) כבו' מתקשה על מנהג העולם בסדר קבלת חולים אצל רופאים, והוא, כששני חולים באים בבת אחת לרופא ושניהם שוים בחומרת מחלתם ומצבם, לכאורה על הרופא לטפל בהם לפי סדר העדיפויות המובאים במשנה בסוף הוריות ד' י"ג ע"א, ומנהג העולם לא כן אלא שבדרך כלל הולכים לפי התור וכל הקודם זכה.

ומוסיף וכותב שלכאורה מסתבר שאין הבדל בין אם שניהם באו בבת אחת אצל הרופא ובין אם באו בזה אחר זה, אך הרופא הגיע אחרי כן ועוד לא התחיל לטפל באף אחד מהם, דכל זמן שלא התחיל לטפל באחד מהם נחשב כאילו באו ביחד ויכול הרופא להזדקק למי שהוא רוצה, וממילא יצטרך לטפל בהם לפי הסדר שבמשנה שנפסק כן להלכה בשו"ע.

ולזה הוא מוסיף במכתבו לומר שאולי באמת מנהג העולם שונה ממה שכתוב במשנה ובשו"ע, כי שם דוקא כשבאו בבת אחת, בו בזמן שאם באו בזה אחר זה כל אחד קנה זכותו לפי התור ואז מגיע לו טיפול לפי התור וכפי מנהג העולם, אלא שלא ברור לכבו' באיזה קנין אדם קונה לעצמו זכות לפי התור ומה משמעות של "תור" בהלכה...

ג) ואת הנלפענ"ד בזה הוא בכזאת... שמה שמקדימים לבוא לפני בוא הרופא ותופסים תור, אין לזה משמעות וחלות לפי ההלכה, ואין קונים עי"ז שום זכות להיות קודם תחילה, אלא התור האמיתי בזה מתחיל עם הופעת הרופא בקליניקה והכנתו לטפל בחולים שלפניו, ואם בשעת הופעתו של הרופא והכנתו לכך נמצאים כבר למשל עשרה חולים שבאו בזא"ז, בכל זאת נקראים כולם כבאו בבת אחת, ולמי שירצה הרופא יקדים בטיפול. והקביעות לפי התור מתחיל רק לאחר מיכן והמאחרים לבוא מאז, עליהם לחכות כבר לפי התור מאז הופעתו של הרופא. הוה אומר שענין קביעה לפי התור שנוהגים עוד לפני הופעת הרופא הוא רק ענין הנובע מכח תקנה והסכמה ציבורית בשתיקה כהודאה כדי שלא יבואו להתקוטט, ודינו ככל שאר הסכמות ותקנות בסדרי חברה וטובתה, אשר חלים גם כאשר מבחינת ההלכה אין לזה אחיזה, כמבואר בדברי הפוסקים במקומות שונים...

106. שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן עב

טו) המשנה בהוריות דף י"ג ע"ש קובעת כללים בדיני קדימה להצלה ואומרת: כהן קודם ללוי [להחיות ולפרנס וכו'] לוי לישראל, ישראל לממזר וכו'. וכך נפסק להלכה ברמב"ם בפ"ח מהל' מתנות עניים ה' י"ז י"ח, ובשו"ע י"ד סימן רנ"א סעיפים ח' ט' ע"ש. ויש מקום אם כן ללמוד מהאמור, דאם ככה, שיש קדימה בגלל יחוס, ואפילו במקום שבשניהם ההצלה לחיי עולם, מכש"כ איפוא שיש להקדים את ההצלה לחיי עולם על הצלה לחיי שעה, ולדחות עבור כן את ההצלה לחיי שעה היכא שאין אפשרות להציל את שניהם... עכ"פ אם לא נוכל ללמוד מהאמור במשנה דהוריות על חלות סדר העדיפות היכא שהמדובר בלמסור בידים, אבל שפיר נוכל ללמוד מזה לחלות סדר העדיפות בהיכא שהמדובר לא בלמסור בידים אלא בעדיפות הצלה, ובהקדמת הצלה להחשוב יותר, וממילא ללמוד מזה שפיר בק"ו להקדים ההצלה לחיי עולם על ההצלה לחיי שעה [אם לא שנבאר אחרת את המשנה בהוריות ולומר שהמדובר לא בפיקו"נ ממש, וזה יצא דלא כה"ט"ז והש"ך ועוד מפרשים שמבארים שהמדובר בהוריות לענין פיקו"נ ממש וכך הרי ביאר גם המחנה חיים הנ"ל ואכמ"ל].

יז) בגדולה מהאמור מצאתי שהעלה להלכה הגאון בעל מרכבת המשנה ז"ל בספרו שלחן עצי שטים סי' א' סעיף ו', הוא פוסק וז"ל: ובריא ומסוכן להציל, בריא קודם עכ"ל, הרי לנו שהבעל מרכה"מ דעתו לפסוק בפשיטות, דבאשר לפנינו להציל בריא, כי יש להציל את הבריא קודם, אע"פ שהמדובר על מסוכן סתם, אפילו כשאנינו טריפה, ואפילו לא שבטוח שחיי חיי שעה בלבד, דאל"כ לא היה נמנע בעל מרכה"מ מלפרש זאת כדי שלא יבואו לטעות. אפ"ה פסק להעדיף את הבריא בהיות שמכל מקום התקוה לחייו מיהת של זה מובטחים יותר מחיי המסוכן, ולא משנה מה שאפשר שגם את המסוכן יכלו להציל לחיי עולם, מכיון שעכ"פ חיי הבריא יותר מובטחים, ולכן ס"ל דדינא הוא דיש להעדיף להצילו קודם, וא"כ מינה במכש"כ לכגון מקרה דנן, שיש להעדיף את ההצלה לאותו שיש לו סיכויים לחיי עולם על פני אותו שסיכויי ההצלה שלו המה לכל היותר לחיי שעה בלבד.

יח) עוד הזכיר מה שהבאתי מכבר בספרי שו"ת צ"א חלק ט' סימן כ"ח דברי הפרי מגדים באו"ח סי' שכ"ח במ"ז סק"א שהעלה להלכה דאם יש אחד שודאי מסוכן עפ"י הרופאים, וכדומה, ואחד ספק, ורפואה אחת אין מספקת לשניהם, דהודאי דוחה את הספק ע"ש. הנה לנו לימוד ערוך, דהגם דבכלל דינא הוא דספק פיקו"נ דוחה שבת כודאי פיקו"נ, בכל זאת בהפגשם לפנינו יחד, ורפואה אחת איננה מספקת לשניהם, אזי דינא הוא שיש להעדיף את הודאי על הספק, ולתת את הרפואה רק להודאי.

כ) עכ"פ מהאמור אפשר ללמוד, כי אילו היתה עומדת הבעייה שלפנינו לגבי מכונת ההחייאה בספק וודאי, אם לתת להספק או דוקא להודאי, שאנו כגוף שלישי צריכים לפסוק לנו לתתה רק להודאי והגם שגם ספק פיקו"נ דינו בדרך כלל כודאי פיקו"נ לענין להצילו ולחלל עליו את השבת, מכל מקום כלפי הודאי ולגבי דיין, כגוף שלישי, הספק הזה נדחה מפני הודאי פקו"נ.

ואם צדקנו בדברינו, א"כ הרי נלמד מזה בק"ו לאל כגון הנידון שלפנינו שהשאלה העומדת היא נידון של הצלת ודאי, או הצלת טריפה, ולחיי שעה, כי בודאי הדין נותן לפסוק את ההלכה כי הטריפה והחיי שעה נדחה מפני החיי עולם. הגם שבדרך כלל מחויבים להציל את הטריפה לחיי שעה כשם שמחויבים להציל את הבריא, ולחלל עליו את השבת עבור כן, אבל בכאן בהפגשם יחד הלחיי עולם והלחיי שעה. מחויבים אנו להעדיף את החייאת הלחיי עולם על פני החייאת הלחיי שעה, ואפילו אם הלחיי שעה איננו בגדר טריפה...

כב) בסיכום. מכל האמור נראה לי להלכה כי יפה היא התקנה שתיקנה הנהלת ביה"ח ביוהנסבורג שלא להשתמש במכונת ההחייאה היחידה שברשותם כי אם עבור חולים שניתן לרפאותם ולהצילם לחיי עולם, היות ואם יתנו הטיפול במכונת ההחייאה לזה שלחיי שעה, תדחה עי"כ ההצלה לזה שלחיי עולם וימות, כי אז בהיות כבר החיי שעה מחובר למכונת ההחייאה, יהא אסור לנתק את המכונה מהלחיי שעה עבור החיי עולם, כי להמית, בידים עבור החיי עולם יהא אסור, כפי שביארנו בדברינו הדק היטב. ולכן יש להשאיר מלכתחילה את מכונת ההחייאה פנויה כדי להציל על ידה יהודים לחיי עולם, אשר כפי דברי הרופא - השואל אין יום שלא מובא לביה"ח דשם חולה יהודי שניתן להצילו באמצעות המכונה לחיי עולם, ומתפאר בעצמו שעל פי ההנחיות של הנהלת ביה"ח הציל הרבה יהודים לחיי עולם.

107. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עד

א. ... ואף ענין קדימה ליכא אלא במה שתנן במתני' דסוף הוריות (י"ג ע"א), ואף באלו קשה לעשות מעשה בלא עיון גדול. ואף באופן שיודעין שלפי הדין יש קדימה ודאי הוא דוקא כששוין בזמן, ויש להרופא לילך למי שנקרא קודם שהרי תיכף נתחייב לילך לשם ולהשני שלא נקרא עדיין לא נתחייב עד שנקרא. ורק אם השני הוא חולה קשה מהראשון יש לו לילך להשני מאחר שהוא חולה ביותר, והכרעת דבר זה תלוי בדעת הרופא...